

Anda Andrušaitė un Meldra Langenfelde

Kas ir āra klase un kāda ir tās loma vides izglītībā?

Rokasgrāmata

Sigulda, 2010.gads

Saturs

Ievads	3
Āra vides pozitīvā ietekme uz veselību	4
Kas ir āra klase?	7
Kāpēc āra klase?	7
Desmit iemesli ‘par labu’ āra klasei	8
Kā veidot piemērotu vidi bērniem?	10
Kā izmantot āra klasi stāstam par dabu un vidi?	12
Kā nodarbības āra klasē iespaido bērnus un viņu uzvedību?	13
Metodes, ko var pielietot darbam āra klasē	14
Vietas izvēle āra klases izveidei	15
Kamīns āra klasē	15
Materiālu izvēle āra klases būvniecībai	16
Materiālu izvēle kamīna būvniecībai	16
Videi draudzīgi koksnes apstrādes materiāli	17
Kas ir „ugunspanna”?	17
Ēdiena gatavošana dabā	18
Kā pareizi organizēt pieteikšanos uz āra nodarbību – kas jāzina organizatoriem, kas – pedagogiem	22
Piedāvājumi āra nodarbībai Līgatnes dabas takās āra klasē	24
Nobeigums	28
Literatūras avoti	29
Pielikumi	30

Šī rokasgrāmata ir tapusi Igaunijas – Latvijas pārrobežu sadarbības programmas projekta „Atpakaļ dabā” („Back to nature”) ietvaros.

Vāka fotogrāfijas autore: Daiga Segliņa

Ievads

Šī rokasgrāmata lai kalpo ikvienam kā iedvesma mācīties ārā, dabā – itin visu, kas dzīvē svarīgs. Tas ir iespējams un daudz cilvēku šajā pasaulē ir sapratuši, ka tā ir pareizi un tā ir labāk.

Mācīšanās un darbošanās ārā ir svarīga, lai attīstītu bērnu un jauniešu aktīvu līdzdalību, rosinātu vēlmi izzināt dabu un attīstīt spēju spriest par tādiem jautājumiem kā, piemēram, veselība un veselīgs dzīvesveids.

Ir svarīgi pēc iespējas vairāk mācību procesā gan formālajās mācību iestādēs, gan interešu un neformālās izglītības aktivitātēs izmantot āra klases vai vadīt mācību stundas / nodarbības / rīkot pārgājienu ārpus ierastajām telpām, izmantot dabas piedāvātās iespējas un vietējo iedzīvotāju radītās vērtības ikdienas mācīšanās procesā. Došanās ārpus telpām mācīšanās procesā veicina sadarbību un savstarpēju izpratni starp vietējo pašvaldību, skolām, bērniem un jauniešiem ar tiem, kas ir iesaistīti dabas aizsardzībā un ārpus telpu infrastruktūras veidošanā.

Mūsu mērķis ir izveidot uz pieredzi balstītu āra klases rokasgrāmatu un metodisko materiālu, kas būtu noderīgs plašai mērķauditorijai. Rokasgrāmata ir domāta pirmsskolas izglītības iestāžu, pamatskolas un vidusskolas skolotājiem, ārpusskolas aktivitāšu centru pedagogiem, par sabiedrības veselību atbildīgajiem, ekoskolām, mūžizglītības mācību iestādēm, vides izglītotājiem, dabas aizsardzības organizācijām.

Pagaidām plašākai auditorijai nav apkopota āra klases izmantošanas pieredze un metodes. Šī āra klases rokasgrāmata un metodika būs izmantojamas praktiskajām nodarbībām, lai Gaujas NP apmeklētājiem piedāvātu iespējas dažādēt aktivitātes dabā.

Lai izveidotu āra klases rokasgrāmatu un popularizētu āra klases un āra nodarbību izmantošanu, nepieciešama atgriezeniskā saite un tādēļ tika aptaujāti ieinteresētie skolotāji (skat. 2.pielikumu). Viens no nosacījumiem aptaujāto pedagogu izvēlē bija iepriekšējā pieredze un gatavība izmantot āra klases iespējas un nodarbības dabā. Diskusijas un pedagogu viedokļi par āra klasi ir ietverti rokasgrāmatas saturā un paaugstina tās lietderību. Savukārt izveidojot rokasgrāmatu elektroniskā versijā, tā ir pieejama ikvienam interneta lietotājam!

Āra klasē un āra nodarbībās ir ieteicams izmantot neformālās izglītības metodes dabas vidē, organizējot nodarbības, praktiskos darbus, eksperimentus skolēniem, jauniešiem, ģimenēm.

Āra klases rokasgrāmatas netiešais uzdevums ir popularizēt neformālās izglītības nodarbību bāzi un veicināt āra dzīves izglītības popularizēšanu Latvijā.

Ko vides gide Dace Iraids domā un kāda ir viņas pieredze ar āra klasi:

Āra klase ir izveidota un labiekārtota vieta interaktīvām nodarbībām, kuru laikā tiek iepazīta un pētīta vide, tā ir pieejama visiem iedzīvotājiem – skolēniem, cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, veciem cilvēkiem un pārējai sabiedrībai gan no Latvijas, gan ārzemēm. Organizējot un vadot nodarbības dabā, var secināt, ka no skolu jaunatnes puses ir liela interese par iespēju darboties pašiem brīvā dabā. Āra klase kalpo kā vieta, kur īstenot izglītojošos pasākumus skolēniem, gan arī informatīvas lekcijas citiem interesentiem. Āra klase pieejama vietējo skolu skolēniem un skolotājiem āra nodarbību norisei, realizējot arī vispārīzglītojošo skolas programmu.

Āra klasē tiek rīkoti izzinoši, interaktīvi pasākumi par dabas aizsardzības tēmu un dabā notiekošajiem procesiem. Cilvēkiem ar īpašajām vajadzībām, gan ar fiziskiem, gan garīgās attīstības traucējumiem, ir iespēja ērti un droši nokļūt līdz vietai, kur brīvā dabā atpūsties un piedalīties rīkotajās izglītojošajās aktivitātēs.

Āra kamīns ir iespēja plānot un organizēt drošu mācību un izzinošo nodarbību kompleksu par uguns stihiju, tās lomu cilvēka dzīvē, kā arī nodarbības par pieejamajiem atjaunojamajiem energoresursiem un iespējām to izmantošanā, kā arī resursu saudzēšanā.

Āra vides pozitīvā ietekme uz veselību

Saskaņā ar Pasaules veselības organizācijas veselības jēdziena definīciju, „veselība ir ne tikai slimību un vārguma neesamība, bet arī stāvoklis ar pilnīgu fizisku, garīgu un sociālu labsajūtu”. Veselību ietekmē dažādi faktori, piemēram, iedzimtība, infekciozas slimības, fiziskā noslodze, smēķēšana, ārstniecisko pakalpojumu un medikamentu pieejamība, gaisa piesārņojums, bezdarbs u.c. Līdz ar to veselību ietekmē ne tikai slimību neesamība, bet arī dzīves apstākļi un dzīves kvalitāte – garīgā veselība un sociālā kompetence.

Bērniem un jauniešiem ir tiesības uz:

- veselīgu dzīvesveidu;
- dabas iepazīšanu un ārpustelpu dzīvi;
- tīru vidi, kas neiespaido negatīvi viņu veselību;
- vietu viņu ārpustelpu dzīvei, kas var sekmēt viņu fizisko un garīgo labsajūtu;
- attīstīt savas zināšanas un spējas, lai varētu rūpēties par savu un citu veselību.

Daudzās valstīs aizvien vairāk domā par bērnu veselību, nereti saistībā ar liekā svara pieaugumu un nepareiza – mazkustīga – dzīvesveida dēļ. Cita veida ietekme uz bērnu veselību ir gaisa piesārņojumam un intensīvai satiksmei. Veselīga dabas vide un tīra vide dzīvesvietā dod pozitīvu ieguldījumu bērnu un jauniešu veselības uzturēšanā.

Bērnu iespējas būt āra vidē ir apdraudētas, jo šo telpu aizvien vairāk aizņem ceļi, ēkas u.tml. civilizācijas infrastruktūra. Ikdienā jaunieši aizvien vairāk pārvietojas ar automašīnām, pavada daudzas stundas pie datoriem un aizvien mazāk sazinās savā starpā bez mobilā tālruņa vai interneta starpniecības.

Dabas teritorijas var uzlabot veselību, piedāvājot daudzveidīgas aktivitātes ārā un dabas klātbūtnes piedzīvošanu. Daudzās valstīs ārpustelpu dzīve visos gadalaikos ir ļoti svarīga daļa no bērnu brīvā laika pavadīšanas nodarbēm, piemēram, spēlēšanās skolas pagalmā, spēlēšanās piemājas pagalmā, sporta spēles un aktivitātes parkos, mežos, pludmalēs u.t.t. Ārpustelpu dzīve ar kustībām, labsajūtu, dabas klātbūtnes piedzīvošanu un sociālo pieredzi ir pamats labai veselībai u.c.

Pētījumi ir pierādījuši, ka piekļuve dabas teritorijām pozitīvi ietekmē veselību – cilvēkiem ir augstāks fiziskās aktivitātes līmenis, zūd negatīvs noskaņojums, mazinās uzmanības nogurums. Līdz ar to ir svarīgi pielāgot iniciatīvas dabas vidē dažādu mērķgrupu vajadzībām.

Daudzviet ārpustekles mācīšanās ir daļa no skolas mācību programmas. Bet, pateicoties izglītības sistēmas tradīcijām un pieejai mācību satura veidošanai, kā arī naudas trūkumam priekš transporta un ikdienas aizņemtībai skolās, ārpustekles mācību iespējas netiek pilnībā izmantotas. Šī rokasgrāmata mudina izmantot vairāk iespējas ārpustekles, tas ir šīs rokasgrāmatas kontekstā – ārpustelpu mācībām dabas vidē.

Protams, uz mācīšanos ārpustekles var raudzīties plaši. Tā var notikt dabas vidē, novada teritorijā, sabiedrības labklājībai svarīgajās saimnieciskajās iestādēs, atkritumu apsaimniekošanas un ūdenssaimniecības organizācijās, rūpnīcās un citos privātos uzņēmumos, lauku saimniecībās un citur. Šādā veidā

mācīšanās kļūst dzīva un autentiska. Tas dod skolēniem iespēju satikt iesaistītos cilvēkus, kuriem ir plašas zināšanas savā nozarē un daudz alternatīvu viedokļu par atšķirīgām problēmām.

Tomēr šis rokasgrāmatas ietvaros vairāk tiks apskatīta iespēja, ko īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un to apsaimniekotāji var piedāvāt un jau piedāvā dažāda veida un līmeņa izglītības iestādēm un interesentiem.

Kas ir āra klase?

Jums ir radies jautājums – kas īsti ir āra klase un kāpēc tā ir svarīga mācoties par dabu dabā?

Fiziski āra klase ir ierobežota teritorija nodarbībām, kas notiek ārpus telpām, slēgta vai atvērta nojume, kas aprīkota ar piemērotām mēbelēm. Jums noteikti ir pazīstamas tādas āra dzīves aktivitātes kā pārgājieni, velobraucieni, orientēšanās, brīvdabas nometnes u.c. Tad, lūk, āra klase ir laba iespēja organizēt atpūtas brīžus, aktivitātes vai dabas un vides nodarbības, lai izvairītos no lietus un tiešiem saules stariem.

Galvenā doma, runājot par jēdzienu „āra”, nav saistīta tikai un vienīgi ar vietu, kas atrodas „ārā” vai „ārpus telpām”. Ārs ir vieta aktivitātēm, kas lielā mērā ir saistītas ar dabisko vidi, visbiežāk dabā. Turklāt un it īpaši termins „ārs” (*the outdoors*) ir attiecināts uz mijiedarbību starp cilvēkiem un āra vidi un saistīto aprīkojumu vai specifisku aprīkojumu vienam vai daudzējādiem mērķiem pārsvarā plašās vispārējās rekreācijas un / vai izglītības jomās.

Daudziem tieši ekstrēmākās āra aktivitātes, kas notiek potenciāli riskantās, bīstamās, izolētās un izaicinošās dabas vietās, ir tieši tās, kas saistās ar āra aktivitātēm.

Taču, kas būs izaicinošs un piemērots āra piedzīvojums nepieredzējušam bērnam, būs ļoti atšķirīgs no tā, kur gribēs piedalīties prasmīgs un pieredzējis praktizējošs eksperts, kur viņš tiks attiecīgi izaicināts, satraukts un apmierināts. Tādēļ jebkurā gadījumā ir ļoti svarīgi ka āra princips ir balstīts uz katra indivīda uztveri, vajadzībām un gribēšanu, un tas tiktu vienmēr skaidri paturēts prātā.

Kāpēc āra klase?

Ir ļoti svarīgi, ka bērni ne tikai dzird par dabu, vides problēmām un ārpustelpu dzīvi, bet arī veic pētījumus dabā un vietējā komūnā. Tas padara mācīšanos autentiskāku un jēgpilnāku bērniem. Dabas klases, ārpustelpu mācīšana un āra klases fokusējas uz dabas izmantošanu kā mācīšanas resursu.

Āra nodarbības dod iespēju skolēniem izmantot visas savas maņas, līdz ar to viņiem būs personīga un nepastarpināta pieredze, satiekot reālo pasauli. Āra klases rada telpu aktivitātēm, izmantojot mācību priekšmetu kā pamatu spontānai nodarbības attīstībai un spēlēm, rosinot zinātkāri, fantāziju, pieredzi un kopā būšanu.

Āra klases mērķis ir aktivizēt skolas integrētās izglītības virzienā, kur aktivitātes iekštelpās un ārtelpās ir cieši saistītas. Bērni mācās par realitāti realitātē, tas nozīmē par dabu – dabā, par sabiedrību – sabiedrībā un par tuvāko apkārtni – tuvākajā apkārtnē.

Aktivitātes jeb uzdevumus āra klasei var grupēt sekojoši:

- rekreācija / atpūta,
- sports ārpus telpām,
- personu / starppersonu iepazīšana un komunikācija,
- āra / piedzīvojumu terapija,
- āra / pieredzes izglītība,
- kopīgs darbs / darba veikšana.

Desmit iemesli ‘par labu’ āra klasei

1. **Labāki, uz mācību priekšmetu vērsti rezultāti:** Visi skolas mācību priekšmeti var tikt mācīti daļēji dabas un vietējā vidē. Skolēniem nereti ir vienkāršāk un motivējošāk strādāt ar kaut ko reālu un konkrētu mācīšanās procesā. Bērniem vecumā no 7 līdz 11 gadiem ir grūtības saprast tēmas, ko viņi neredz un nesajūt.
2. **Labāka mācīšanās:** Koncentrēšanās un spēja noturēt savu uzmanību ir divi mācīšanās pamatelementi. Atšķirīga pieredze Norvēģijas un Zviedrijas pētījumu projektā “*Ute på dagis*” rāda, ka abas spējas ir labāk attīstītas, ja bērni regulāri mācās dabā. Dabā bērnu brīnīšanās un ziņkārbība bieži var motivēt mācīšanos.

3. **Diferencēta mācīšana:** Dabas un vietējas vides izpēte nekad nav skaidri definēts uzdevums. Skolēni var turpināt iedziļināties un meklēt atbildes dažādos līmeņos. Izmantojot dabu kā telpu, lai mācītos, jums ir līdzekļi vienkāršai un dinamiskai jūsu mācīšanas diferenciacijai.
4. **Labāka dabas, zinātnes un vides saprašana:** Skolēniem, kas regulāri vēro, meklē un strādā dabā, būs pamatzināšanas par dabu un vidi, kas balstītas uz paša pieredzi. Daži no skolēniem var attīstīt lielāku atbildību pret dabu un vidi.
5. **Labāka veselība:** Dāņu pētnieciskais projekts, kas ir balstīts uz dabas klasi *Rødkilde* skolā, pierāda, ka skolēni kustējās divas reizes vairāk, kad bija mācību diena mežā, nekā mācību dienā skolas telpās. Āra klase dod skolēniem iespēju kārtīgi izkustēties un attīstīt ārpustelpu dzīves ieradumus, kas var kalpot kā priekšnoteikums veselam ķermenim.
6. **Labāka motoriskā koordinācija:** Dabā bērni pārvietojas pa dabisku zemesdzi, skrien, balansē, rāpjas un darbojas ar uguni, nažiem un pat cirvjiem. Tas viss palīdz trenēties un attīstīt motorisko koordināciju un drosmi.
7. **Mācīšanās dažādos veidos:** Āra nodarbībās skolēniem ir iespēja sevi daudzpusīgi pētīt un pilnveidot. Skolēni mācās dažādos veidos „gan ar rokām, gan ar garu”, „ar dažādām inteliģencēm” vai strādājot ar „visu cilvēku”.
8. **Labāka sociālā saprašanās:** Āra nodarbībās tipiska klase nereti tiek sadalīta mazākās grupās, kas strādā neatkarīgi. Tad ikvienam ir nepieciešamas citas spējas pretēji tam, kas ir nepieciešamas tradicionālajā izglītībā. Tas dod iespēju skolēniem trenēt lielāku izpratni un cieņu vienam pret otra spējām, un tā ir noderīga metode, ja jūs vēlaties strādāt ar klases sociālo struktūru.
9. **Labāka vietējās vides izpratne:** Āra nodarbības ir balstītas uz dabas un kultūras izpēti vietējā vidē. Ar āra izglītības palīdzību skolēni sevi ‘noenkuro’ savā tuvākajā apkārtnē, iepazīstot vietu un tajā dzīvojošos cilvēkus.
10. **Tiešāka pieredze:** Laikā, kad bērnu un jauniešu dzīvē dominē virtuālā pieredze, ir svarīgi ļaut viņiem uzturēties reālā, skaistā pasaulē un skaidri apzināties visu, ko tur ir iespējams darīt.

(No publikācijas „*Let them go!*” – rokasgrāmata mācībām ārpus skolas telpām, autori *Malene Bendix* un *Henrik Gretoft*)

Kā veidot piemērotu vidi bērniem?

Āra vides izglītības metodes ir atzītas un augsti novērtētas pedagoģijā. 2002.gadā ANO pieņemts dokuments “Bērniem piemērota pasaule”, kurā ir norādīts, ka bērniem piemērota pasaule ir tāda, kurā visiem bērniem tiek nodrošināta iespējami laba bērnība un kvalitatīva pamatzglītība, ir plašas iespējas attīstīt savas individuālās spējas drošā un labvēlīgā vidē.

Pozitīvi, ja bērni daudz laika pavada svaigā gaisā, pētot dzīvo dabu un apkārtni, novērojot gadalaiku maiņas, mācoties būt par dabas sastāvdaļu.

Latvijā saskaņā ar pamatnostādņēm “Bērniem piemērota Latvija”, izglītības ministrija kopš 2005.gadā pievērš vairāk uzmanības mācību vides uzlabošanai.

Mācību vide ir viens no galvenajiem faktoriem, kas veicina skolēna gatavību dzīves darbībai. Audzēkņi, vecāki, skolotāji un apkārtējā sabiedrība ir tie, kas aktīvi vai pastarpināti piedalās bērniem labvēlīgas un radošas vides veidošanā. Sakopta vide mudina novērtēt vietu, kur dzīvojam, un darīt arvien vairāk apkārtējās vides sakopšanā.

Atskatoties pedagoģijas vēsturē, Latvijas skolotāji mudinājuši iekārtot skolās specializētus kabinetus, darbnīcas, iepazīties ar tuvāko apkārtni, doties ekskursijā, vākt kolekcijas.

Svarīgs uzdevums izglītībā ir sniegt skolēniem zināšanas un prasmes, veicināt mūsdienu prasībām atbilstošas personības veidošanos, lai veiksmīgi iekļautos sabiedrībā. Lai šis process būtu pēc iespējas sekmīgāks, nepieciešama atbalstoša mācību vide.

Bērnībā fizioloģiskā, psiholoģiskā, kā arī sociālā attīstība ir lielā mērā atkarīga no vides un apstākļiem, kādā šī attīstība notiek. Agrā bērnībā vides izvēli bērna vietā izdara un regulē pieaugušie.

Vides izpratne un iepazīšana bērniem dod drošības sajūtu, palielina darbošanās procesa un paveiktā kvalitāti, apkārt esošā vide nosaka to, kāda ir bērna attīstība un cik veiksmīgs būs mācību process. Savukārt bailes no nezināmas vides var ietekmēt lēmuma pieņemšanu.

Apkārt esošā vide mums visiem piedāvā plašu informācijas spektru – redzamu, dzirdamu un sajūtamu. Ikviens bērns parasti vēlas izpētīt, tiecas pēc informācijas un meklē jaunus izaicinājumus.

Mūsdienās izglītībai ārpus klases un skolas sienām tiek ierādīta arvien nozīmīgāka loma.

Ļoti svarīgs priekšnoteikums ir bērna un vides mijiedarbība. Jo vairāk tiek ievērotas bērna uztveres īpatnības, veidojot mācību vidi, jo vairāk viņš uzzinās, iegaumēs un atcerēsies, tādēļ ir svarīga drošības, miera un pašlūgības atmosfēra.

Āra klase ir viens iespējamiem risinājumiem, kā veidot bērniem draudzīgu vidi ārpus skolas un izmantot to āra nodarbībās.

Tieši dabas vide ar skaņām, kustību, krāsu un formu intensitāti – putnu dziedāšana un rosināšana, lapu krāsošana rudenī un citas aktivitātes dabā rosina bērnus iedziļināties dabas daudzveidības izzināšanā. Ļoti svarīga ir

atbalstoša un atbilstoša vide, pareizs nodarbību vietas iekārtojums, lai bērniem būtu iespēja gan veiksmīgi mācīties, gan attīstīt savas spējas.

Attīstošā vide ir orientēta uz bērna personības izaugsmi. Āra nodarbība un āra klasē tā ir vide, kur radīti nosacījumi visu maņu un fiziskās koordinācijas attīstībai, vispārējo zināšanu apgūšanai, prasmju, iemaņu un paradumu veidošanai. Priekšmetisko lietu vidi var raksturot kā bērna darba vietu. Saturs priekšmetiskai lietu videi ir atkarīgs no nodarbības rakstura un vajadzības.

Attīstību veicinošas vides komponenti āra klasē ir:

- svaigs gaiss,
- uzkopta apkārtnē,
- ērtas un funkcionālas audzēkņu vecumam atbilstošas mēbeles,
- atbilstoša materiāli tehniskā bāze,
- psiholoģiski iedarbīgs telpu un āra vides iekārtojums, pietiekams apgaismojums,
- fiziski droša vide,
- drošība un kārtības noteikumi.

Bērnu harmoniskai attīstībai ļoti būtiska ir arī psiholoģiskā vide – gan sabiedrībā, gan ģimenē, un, protams, arī ārpusskolas nodarbībās un izmantojot āra klasi. Pozitīva gaisotne rosina bērnus aktīvi darboties un motivē radošai darbībai.

Par pozitīvu un attīstību veicinošu uzskatāma psiholoģiskā vide, kur tiek ievērota:

- saskaņa starp audzēkņiem un nodarbību vadītājiem, skolotājiem,
- savstarpējā izpalīdzība, labvēlīga attieksme,
- objektivitāte caur vienādām prasībām un radošu brīvību,
- mācību metožu daudzveidīgums un individuāla pieeja,
- veselīgs psiholoģiskais mikroklimats un psiholoģiskā drošība.

Pieredze liecina, ka labvēlīga un attīstību veicinoša vide neveidojas pati no sevis, bet ir nepieciešams to veidot mērķtiecīgi.

Kā izmantot āra klasi stāstam par dabu un vidi?

Āra nodarbība ir praktiska nodarbība ārpustelpas vidē daudzveidīgu vides izglītības aspektu realizēšanai, kad dalībniekiem ir iespēja atrasties dabas vidē.

Āra nodarbības dod iespēju skolēniem attīstīt iemaņas, kuras var noderēt ne tikai mācību procesā, bet arī tālākajā dzīvē, piemēram, informācijas vākšana un tās apstrāde, kā arī prasmes strādāt vienoti, iekļauties grupā, kas šobrīd ir ļoti aktuāli mūsdienu pasaulē. Āra nodarbībās skolēni saskaras ar reālās pasaules problēmām, iesaistoties pētījumos un attīstās personība, kas ir spējīga patstāvīgi pieņemt lēmumus.

Izmantojot āra nodarbības, tiek padziļinātas zināšanas daudzos mācību priekšmetos. Kā loģisks turpinājums vienkāršākajām āra nodarbībām var sekot zinātniskie pētījumi un eksperimenti.

Lai veicinātu audzēkņu radošo spēju atraisīšanos mācību, un saskarsmes procesā, liela uzmanība tiek veltīta āra videi, izmantojot daudzveidīgas nodarbības metodes. Tikai tiešā saskarsmē ar vidi skolēni var iegūt nepastarpinātas zināšanas par apkārtējo pasauli, izkopt nepieciešamās iemaņas un sekmēt pasaules attīstības progresu.

Āra klases izmantošanas ideja izglītībā ir alternatīvas mācību vides piedāvājums, kas Latvijā īsteno neformālo izglītību un interaktivitātes nodrošināšanu mācību procesā. Šeit daudz lielāka uzmanība tiek pievērsta videi, nozīmīga vieta ierādīta krāsām, formai, savstarpējo attieksmju un dabas estētikai.

Iespaidi āra nodarbību laikā kļūst par neaizmirstamiem notikumiem un paliek atmiņā uz ilgu laiku.

Kā nodarbības āra klasē iespaido bērnus un viņu uzvedību?

Āra nodarbībās tiek:

- attīstīta kritiskā domāšana,
- iegūta praktiska pieredze un attīstītas analizēšanas prasmes,
- apgūtas prasmes lietot zinātniski pētnieciskās iekārtas,
- uzlabotas sadarbības prasmes problēmu situācijās,
- radīts atklājuma prieks un attīstīta radoša pieeja.

Nodarbībās āra klasē pārdzīvojums un emocionālā iedarbība ir vissvarīgākais nosacījums, kurā veidojas bērnu un jauniešu attieksme un uzvedība. Praktiskie darbi āra klasē tiek izmantoti intelektuālo prasmju un iemaņu izkopšanai, kā arī tiek attīstītas elementārās prasmes un iemaņas, kas būs nepieciešamas turpmākajā dzīvē.

Āra nodarbībās šim nolūkam būtu ieteicams iekļaut:

- vingrinājumus, ar kuru palīdzību tiek attīstītas praktiskās iemaņas un darba paņēmieni (tehnika);
- pētījumus, kas pamatojas uz reālu problēmu risināšanu;
- pieredzes iegūšanu, kuru iespējams izmantot dabas jautājumu pētīšanā.

Metodes, ko var pielietot darbam āra klasē

Kas ir mācību metode? Vārds “metode” cēlies no grieķu valodas un tulkojumā burtiski nozīmē “ceļš uz kaut ko”. Ar mācību metodi saprot skolotāja un skolēnu didaktiskās sadarbības paņēmieni sistēmu, ar kuras palīdzību skolēni apgūst jaunas zināšanas, prasmes un iemaņas, vienlaikus attīstot arī savas izziņas spējas.

Āra klasē un āra nodarbībās mācību metodes izvēli nosaka nodarbības vadītāja, skolotāja iespējas, kas atkarīgas no pieredzes un personības.

No tradicionālām mācību metodēm āra klasē un āra nodarbībās ieteicams izmantot:

- Uzskates metodes.
- Praktiskos darbus.
- Dabas objekta demonstrēšanas metodes, ar kuru palīdzību var efektīvi ilustrēt teoriju, un rosināt iesaistīties aktīvās nodarbībās.
- Ekskursijas – izziņas vai mācību nolūkā, lai iepazītos, izzinātu un teoriju saistītu ar praksi. Mācību ekskursijas parasti saistītas ar noteiktu programmas tēmu apgūšanu, paredzot veicamos novērojumus un plānojot laika sadali un skolēnu darbu, uzdevumu organizācijas formas (frontālais, grupālais vai individuālais darbs). Pirms ekskursijas būtiski izskaidrot skolēniem uzdevumus.
- Ilgstošus un patstāvīgus novērojumus, pētnieciskos darbus.
- Laboratorijas darbus un eksperimentus.
- Zinātniskos pētījumus.
- Spēles.
- Diskusijas.
- Grupu darbu.
- Nometņu organizēšanu.

Grūti iedomāties bioloģijas mācīšanos bez laboratorijas vai āra nodarbībām. Eksperimenti parasti ir visu zinātnisko pētījumu pamatā. Arī laboratorijas darbi ir nozīmīga pētnieciskās izziņas metode, ar kuras palīdzību skolēns, atkārtodams zinātniskā pētījuma gaitu, patstāvīgi iegūst jaunas atziņas, atklāj jaunus faktus un likumsakarības. Tas dod iespēju spriest un risināt reālas problēmas.

Vietas izvēle āra klases izveidei

Latvijas apstākļos ne vienmēr mūs lutina saule, tādēļ plānojot vides izglītības nodarbības ārā mums svarīgi paredzēt iespēju darboties arī lietainos laika apstākļos.

Āra klase ir piemērota vieta, kur saules karstumā un lietus laikā organizēt vides izglītības nodarbības, kā arī atpūsties vai svinēt svētkus. Skat. 1.pielikumu.

Pirms iekārtot apkārtni un būvēt āra klasi Līgatnes dabas takās, nopietni tika pārdomāta vieta. Tā izvēlēta blakus meža skolai „Pauguri”, kur ir bagāta vides izglītības dabiskā bāze un infrastruktūra. Āra klasei jāatrodas vietā, kura ir patīkami iekārtota un kur ir pietiekami plaša un droša teritorija.

Plānojot āra klases atrašanās vietu, ir svarīgi ņemt vērā arī to, kā visā diennakts gaišajā laikā tā pozicionēsies pret sauli – ir svarīgi atcerēties, ka tā būtu jāveido saulainā (t.i. pietiekami siltā vietā) un tajā pašā laikā tai ir jādod pietiekams patvērumš no tiešiem saules stariem. Tāpat ir svarīgi neaizmirst par aizvēju.

Līgatnes dabas takās āra klases tuvumā atrodas iežogojumi ar mazajiem dzīvniekiem, kas dod iespēju paplašināt vides izglītības nodarbību tematiku. Āra klases apkārtnē ir vizuāli norobežota, lai aktīvākos nodarbību dalībniekus vieglāk mobilizētu darbam un nodarbība būtu lietderīga.

Āra klases mēbeles izgatavotas, lai tās varētu pārvietot un iekārtot telpu atbilstoši dažādām nodarbībām, aktivitātēm un vajadzībām. Skat. 1.pielikumu.

Kamīns āra klasē

Līgatnes dabas taku teritorijā ugunsgrēkus kurināt nedrīkst, tādēļ kamīna uguns ir nozīmīga alternatīva. Kamīns ir vērtīga āra klases sastāvdaļa. Svarīga ir kamīna vietas izvēle, veidojot āra klasi, ievērojot ugunsdrošības noteikumus un ņemot vērā to, ka teritorijā uzturēsies bērni. Pozitīvi, ka kamīns piekļaujas āra klases sienai un netraucē nodarbības norisi un neaizņem telpu.

Kurinot kamīnu jāraugās, lai, sēžot uguns tuvumā, veidotos omulīga atmosfēra un būtu droši. Pareizi novietotā un uzmūrētā kamīnā ir iespēja vērot, kā kuras uguns un tas ir viens no galvenajiem estētiskajiem, relaksējošajiem akcentiem atpūtas telpā.

Apkopojot iesaistīto skolotāju aptaujas rezultātus, lielākā daļa dabiskas uguns klātbūtni āra kamīna veidā vērtēja pozitīvi. Tas tika minēts kā siltuma, mājīguma, romantikas un nomierinošas atmosfēras, kā arī iedvesmas un satuvinošās sajūtas avots. To iespējams izmantot gan pavisam praktiski – tējas vārīšanai un desiņu cepšanai, gan kādai vajadzībai piknikā. Tāpat tas var kalpot kā atraktīvs elements nodarbības vai pasākuma noslēgumam.

Materiālu izvēle āra klases būvniecībai

Šajā rokasgrāmatas nodaļā apskatīti gan būvmateriāli, no kuriem veidota āra klase Līgatnes dabas takās, ka arī vairāki videi draudzīgi koksnes apstrādes materiāli, kurus ieteicams izmantot būvniecībā, veidojot labvēlīgu vidi bērniem.

Līgatnes dabas taku āra klases būvniecībā koka daļām izmantoti stāvkaltuši priedes un egles apaļkoki, kā arī priedes un egles zāģmateriāli. Jumta klājums veidots no apses koka plēstām skaidām (*lubīņas, šķindeļi*). Grīdas segums ieklāts no priedes koka apaļas formas – virpota bruģa. Āra klases apdarei izmantoti dekoratīvi koka elementi, sētiņas, apmales, kā arī balsta stabiem izveidoti dabiski un praktiski pielietojami zaru pakaramie. Skat. 1.pielikumu.

Āra klases mēbeles ir transformējamas, galdi un soli izgatavoti no masīvkoka un veidoti tā, lai varētu pārvietot un iekārtot telpu atbilstoši dažādām vajadzībām, nodarbībām un aktivitātēm. Skat. 1.pielikumu.

Visas āra klases koka daļas un mēbeles apstrādātas ar videi draudzīgu antiseptisku līdzekli ar krāsas toni „Bohemit”, kura sastāvs nenodara kaitējumu cilvēka veselībai un videi.

Materiālu izvēle kamīna būvniecībai

Āra klases kamīns mūrēts no ugunsdrošiem sarkaniem šamota ķieģeļiem, atbilstoši ugunsdrošības prasībām. Skursteņa apdarē izmantoti sarkanie ķieģeļi, savukārt kamīna apdarē un fasādē izmantoti vietējie laukakmeņi.

Biežāk āra kamīnam izmanto laukakmeņus, dolomītu vai ķieģeļus – atkarībā no tā, kādi materiāli pieejami un kādas ir iespējas. Āra kamīniem vajadzīga liela kurtuve, bet jāņem vērā, ka kamīns būs pakļauts laika apstākļiem, mainīgam vēja virzienam un stiprumam. Āra kamīna skursteni ieteicams mūrēt no ķieģeļiem, jo uz metāla dūmvada āra apstākļos veidojas kondensāts. Skurstenim jābūt pietiekami augstam, jo vējaināka vieta, jo tam jābūt augstākam. Tāpat skurstenim vēlams uzlikt jumtiņu, kas pasargās to no nokrišņiem.

Videi draudzīgi koksnes apstrādes materiāli

Dabai draudzīgas lineļlas krāsas lieto jau kopš 13. gadsimta, un joprojām tās ir neaizvietojamās būvēs, kur ciena dabisku un veselīgu vidi.

Lineļlas krāsu priekšrocības, salīdzinājumā ar sintētiski gatavotajām krāsām:

- lineļlas krāsai ir mazāks patēriņš;
- lineļļa dziļi iesūcas koka virsmā un vienlaikus koks var brīvi elpot;
- kvalitatīvs lineļlas krāsu segums ir ilgnoturīgs – 10 līdz 15 gadu, bet iekštelpās vēl ilgāk;
- lineļlas krāsa nodrošina koksnes aizsardzību pret pūšanu un sēnīšu slimībām;
- strādājot ar lineļlas krāsām, strādājošie nav pakļauti to kaitīgai iedarbībai.

Galvenā lineļlas krāsu priekšrocība ir to videi draudzīgās īpašības – tās satur videi draudzīgas vielas un lieliski sadzīvo ar dabiskas izcelsmes būvmateriāliem, tāpēc ir neaizvietojamās gadījumos, kad nepieciešams būvēt ekoloģiskas būves.

Kas ir „ugunspanna”?

Āra nodarbību pieredze īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, kur daudzviet nav atļauts kurināt ugunskurus un nav labiekārtotu ugunskura vietu, rosinājusi meklēt radošus risinājumus maltītes pagatavošanai brīvā dabā bez ierastā ugunskura. Labs un praktisks piemērs ir pārvietojama „ugunspanna”, jeb ugunskura platforma – pamatne, uz kuras iespējams kurināt uguni un, izmantojot speciāli pielāgotu statīvu, novietot lielo katlu, lai pagatavotu maltīti gan vasarā, gan ziemā.

Ēdiena gatavošana dabā

Āra dzīves pasākumos viena no centrālām vietām ir ugunskurs, tāpat arī āra klasē būtiska loma ir ugunij – iebūvētajam kamīnam. Ārā klases kamīnā ēdienu iespējams gatavot pašiem nodarbības dalībniekiem – daloties pieredzē, pārsteidzot gan sevi, gan citus ar pagatavoto.

Daudzi apgalvo, ka ēdiens, kas gatavots uz ugunsкура, garšo savādāk, labāk, iespējams svaigā gaisa ietekmē. Piedāvājam Jums izmēģināt āra nodarbībās un pārgājienos praksē pārbaudītas un iecienītas ēdienu receptes.

Pusdienas / vakariņas

Uz ugunsкура gatavota sēņu soļanka

300 g sēņu
2 kartupeļus
2 sīpolus
25 g sviesta
2 marinētus gurķus
100 g žāvētas gaļas
100 g žāvētas desas
3 l ūdens
sauja grūbu
6 karotes tomātu mērces; sāls; lauru lapas; pipari.
krējums

Katlā liek sagrieztu gaļu, desu un sēnes, pieliek sviestu un pievieno sīpolus. Visu apcep, līdzīgi kā gatavojot sēņu mērci. Uzlej ūdeni un pieber iepriekš izmērcētas grūbas, sāli un piparus. Kad grūbas ir pusmīksts, pievieno kartupeļus, sagrieztus marinētus gurķus, tomātu mērci un lauru lapu. Pasniedz ar skābu krējumu. Lieliski garšo gatavota uz ugunsкура.

Uz ugunsкура vārīta dārzeņu zupa

kartupeļi
burkāni
bietes
biešu lapas
pupiņas
kabači
miežu putraini
žāvēta gaļu
daudz zaļumu; sīpoli; sāls; pipari; čili pipari; lauru lapas; ūdens.

Katlā liek gaļu, burkānus un sīpolus. Uzlej ūdeni, pievieno miežu putrainus, sagrieztas bietes, biešu lapas, pupiņas, čili piparu(s). Kad viss pavārījies, pieliek

kartupeļus, tomātus un kabačus. Beigās pievieno zaļumus un lauru lapas. Laba maltīte draugu lokā.

Gulašs (Zupa) Ungāru gulašs

500 g – 1 kg gabaliņos sagriezta cūku vai liellopu gaļa

1-2 sīpoli

1-3 paprika (dārzeņi)

2-4 tomāti

2-6 ķiploka daiviņas

2-4 burkānus

2-4 kartupeļus

selerijas sakni; pētersīļa sakni, sāli

garšvielas:

2 ēdamkarotes saldo paprikas pulveri

1/2 – 1 tējkaroti aso paprikas pulveri

1-2 tējkarotes majorānu

1 tējkaroti timiānu.

Katlā ar eļļu apcep sīpolus un sagrieztu gaļu. Tad pievieno sagrieztu papriku (dārzeņus), sagrieztus tomātus un ķiplokus. Pievieno paprikas pulveri, majorānu, timiānu un sautē, lai nepiedeg, kamēr gaļa gandrīz mīksta. Pielej ūdeni, pievieno sagrieztu selerijas, pētersīli, burkānus un kartupeļus. Uzvāra. Pievieno sāli un vāra kamēr dārzeņi un gaļa mīksti. Atstāj uz pusstundu un pasniedz. Pēc garšas pievieno asos piparus – čili, papriku. Klāt ēd mīkstu baltmaizi.

Gulašs (Zupa) 10 porcijas

Nepieciešams: malka ; katls ar vāku apm. 10-12 litru tilpumā

1kg liellopu gaļas

300-500 sīpolu

1 kg kartupeļu

1 kg tomāti

1 kg dažādu krāsu paprikas

1 gab. asais pipariņš

Zaļumi; augu eļļa

1 paciņa gatavās garšvielas gulašam

1 pudele baltā sausā vīna

sāls; milti; ūdens; baltmaize

Katlā ar nelielu eļļas daudzumu apcep sagrieztu liellopu gaļu, kamēr parādās brūnumiņš. Sīpolus sagriež, apber ar gulaša garšvielu, cep pie gaļas, kamēr sīpoli caurspīdīgi. Pielej ūdeni, pieliek sagrieztu papriku, vāra uz mazas uguns, pieliek sagrieztus tomātus, sāli un aso pipariņu. Ūdenim jābūt tik daudz, lai sastāvdaļas brīvi peldētu. Kad tomāti ir izjukuši, pieliek sagrieztus kartupeļus, vāra līdz tie gatavi. Iebiezina zupu ar miltiem. Pielej vīna pudeli, pavāra un ņem nost no uguns. Patur zem vāka 10-20 min. un pasniedz. Sagrieztu vai salauztu baltmaizi gabaliņos un sagrieztus zaļumus pievieno katrs atsevišķi.

Sakņu – dārzeņu sautējums

ķiploki vai sīpoli
ziedkāposti
burkāni
baklažāni
kabači
paprika (sarkana vai dzeltena)
kartupeļi
zaļumi (dilles)
eļļa

Dārzeņus rūpīgi nomazgā. Sagrieztus ķiplokus un burkānus apcep katlā eļļā. Papriku un kabačus sagriež gabaliņos. Ziedkāpostus sadala. Visu pārlej ar ūdeni. Vāra 20 minūtes, tad nokāš un pievieno zaļumus. Visu rūpīgi sajauc. Garšvielas pievieno pēc garšas.

Pupiņu zupa

sīpoli vai ķiploki
dažādas žāvētas gaļas un desas (kas nu ir pieejams)
pupiņas
putraimi
eļļa
paprika
kartupeļi
burkāni
tomātu mērce
buljona kubiciņi

Pupiņas izmērcē. Gaļu, sīpolus un burkānus sasmalcina un apcep eļļā. Pielej ūdeni, pieber pupiņas un putraimus, vāra līdz tās gandrīz gatavas. Pievieno apceptu papriku un kartupeļus un apceptu tomātu mērci. Vāra gatavus. Pasniedz ar krējumu un zaļumiem. Garšvielas pievieno individuāli.

Makaroni „spageti” ar sieru

spageti (paciņa)
Krievijas siers
olīveļļa
dilles
vegetta
sāls

Katlu piepilda mazliet vairāk pusi ar ūdeni. Kad ūdens burbuļo, ieliek spageti katliņā, lai tie būtu zem ūdens. Pielej 2 vai 3 ēdamkarotes olīveļļu un pieliek 1 tējkaroti *vegettas*. Vāra un ik pa brītiņam pamaisa. Kad makaroni gatavi, nokāš tos, un atliek atpakaļ katliņā. Tad pielej mazliet eļļu, lai nesalīptu un pierīvē klāt Krievijas sieru, tik daudz, cik sirds vēlas. Uzliek vāku un atstāj, lai siers pakūst, un pieliek dilles smaržai un ļoti interesantai garšai. Spageti ir ļoti gardi ar kečupu.

Zivju zupa

1 kg upes zivju
2 l ūdens
12 nelieli kartupeļi
6 nelieli sīpoli
4 lauru lapas
5 pipari
sāls pēc garšas

Zivis kārtīgi iztīra, aplej ar ūdeni un lēni vāra 30 min. Buljonu izkāš, ieliek veselus mizotus kartupeļus un sīpolus un vāra 25 min. Pieliek lauru lapas, piparus un sāli un vāra 10 min. Var iztīrīt zivs gaļu bez asakām un pievienot zupai.

Brokastīm

Auzu pārslu biezputra ar ievārījumu

auzu pārslas
piens
sāls, cukurs, žāvēti augļi un/vai rieksti
ievārījums

Katlā ielej pienu, kad sāk vārīties, lēnam berot un maisot, liek auzu pārslas. Kad, gandrīz gatavs, pieliek augļus un/vai riekstus, protams sāli un cukuru. Pasniedz ar ievārījumu.

Uz ugunsкура var vārīt arī dažādas zāļu tējas, kuras vasaras pļavas izdodas salasīt – arī tā ir lieliska mācību stunda par augiem un to pielietojumu cilvēka dzīvē.

Kā pareizi organizēt pieteikšanos uz āra nodarbību – kas jāzina organizatoriem, kas – pedagogiem

Pieteikšanās – savlaicīga vienošanās par nodarbību:

- tā parasti ir saruna (personīga, pa telefonu) vai e-pasta sarakste;
- vēlams vienoties par nodarbību aptuveni 2-3 nedēļas iepriekš;
- informāciju par piedāvājumu un kontaktinformāciju vēlams izvietot interneta vietnē, kas ir viegli atrodamā un saprotami veidota.

Kas jānoskaidro un par ko savstarpēji ir jāvienojas:

- kad? kur? cik ilgi?
- kura skola un kāda klase? cik bērni?
- kāda tēma? vai šī tēma jau ir tikusi apskatīta klasē? vai par to ir paredzēts runāt pēc nodarbības?
- cik plaši šo tēmu ir nepieciešams apskatīt šajā nodarbībā?
- cik maksās nodarbība? vai ir iespējamas vēl kādas papildus izmaksas?
- vai klase kaut kur dosies pirms / pēc nodarbības?
- vai līdzīgs būs vecāki?
- vai klasei ir kādas vērā ņemamas īpatnības?
- vai skolēni jau agrāk ir bijuši Gaujas NP (vai citā aizsargājamā dabas teritorijā)?
- vai nodarbībai ir nepieciešams speciāls apģērbs un aprīkojums?
- vai jāieplāno ēšanas pauze? kas tai ir nepieciešams?
- vai ir jāsaņem info-materiāli?
- kādi būs nodarbības vadītājas /-a un skolotājas /-a tiesības, atbildība un pienākumi?
- kādai būtu jābūt vēlamajai skolotājas /-a un vecāku uzvedībai un rīcībai?
- jāapmainās ar kontaktinformāciju.

Pirms nodarbības ir iespējams slēgt arī rakstisku vienošanos, tajā ietverot šādu informāciju:

- kad? kur? cik ilgi? kāda klase? cik bērni? kāda tēma?;
- nodarbības vadītājas /-a un skolotājas /-a tiesības, atbildība un pienākumi;
- samaksa un apmaksas kārtība;
- papildus noteikumi;
- nodarbības ilguma abpusēja ievērošana;
- informēšana kavēšanās vai netikšanas gadījumā, gaidīšanas ilgums neinformēšanas gadījumā;
- rīcība sniegtās nepatīkamas informācijas par dalībnieku skaitu un vecumu gadījumā;
- iespējamo zaudējumu atlīdzināšana un ziņošana skolai.

Rakstiskās vienošanās noformēšana:

- datums, vieta, vienošanās teksts, abu pušu vārdi un uzvārdi, amats, iestāde un paraksti;
- tiek norādītas arī precīzas adreses, kontakttelefoni un darba laiks;

- rakstisko vienošanos sagatavo divos eksemplāros un savlaicīgi nosūta pa faksu vai pastu.

Veiksmīgas nodarbības realizācija:

- nodarbības laikā būtiski sekot visu dalībnieku klātbūtnei un līdzdalībai;
- aktivitātēs jāiesaista visi nodarbības dalībnieki;
- nodarbībā jāveido diskusijas un jāatbild uz jautājumiem;
- jāseko nodarbības dalībnieku drošībai un labsajūtai.

Atsauksmes / nodarbības novērtējums

- svarīgi pēc nodarbības iegūt dalībnieku atsauksmes, lai uzkrātu pieredzi;
- regulāri veikt nodarbības novērtējumu, lai pilnveidotu tās plānojumu un saturu;
- novērtējums palīdzēs mainīt savu darba stilu un uzlabot nodarbību.

Piedāvājumi āra nodarbībai Līgatnes dabas takās āra klasē

Interaktīva nodarbība padziļinātai izstādes „Manas mitrās mājas” apguvei āra klasē pie Meža skolas „Pauguri”

Autore: Aiga Auziņa

Mērķis: leinteresēt un iepazīstināt bērnus un pieaugušos ar Latvijas dabas daudzveidību, šoreiz mitrājiem.

Mērķgrupa: 1. – 6. klašu skolēni, ģimenes ar bērniem.

Laiks: 1,5 – 2 stundas pēc izvēles.

Grupu sagaida vardīte Jete. (Vadītājam ir atbilstošs tērps).

Iepazīšanās: Īsa iepazīstināšana ar izstādes mērķi un saturu. Izstādes apskatīšanai tiek dots laiks 15-20 minūtes atkarībā no grupas lieluma. Seko aktivitātes, kurās redzētais un uzzinātais jāliek lietā.

Aktivitātes:

1. Sadalīšanās komandās. Noteikumu un punktu skaitīšanas kārtības sarunāšana.

2. Ciemos pie zivju dzenīša.

Uzdevums. Noteiktā apkārtnē un laikā jāatrod zivju dzenīšu attēli, kuri ir paslēpti. Vispirms apskatām attēlu, kas jāmeklē, tad sākam meklēt, kura komanda atrod vairāk.

Uzdevums ‘Zivju ķeršana’. Komandas sēž katra savā pusē, vidū palags, aizsedzot pretinieku. Izvēlas vienu tiesnesi strīdus gadījumiem. Priekšpusē iziet divi bērni katrs savā palaga pusē. Pēc komandas palags tiek atsegts un bērnam jānosauc pretējās komandas bērna vārds. Kurš to izdarījis pirmais, noķēris zivi. Kura komanda noķers vairāk zivju- tādas zivis, kuras ēd zivju dzenītis.

Uzdevums ‘Zivju stafete’. Noteiktā attālumā novilkta aukla. Kura komanda stafetes veidā, viens otram pados, pieaķēs zivis pie auklas.

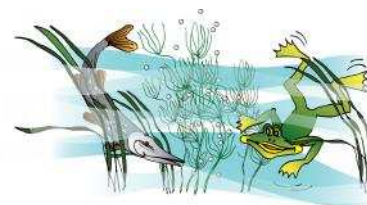
3. Ciemos pie nēģa.

Uzdevums. Dalībnieki izveido apli. Pie viena no apļa dalībniekiem ir paslēpts ģurņiks. Nāk kāds cits dalībnieks, kurš nezina, kur atrodas ģurņiks un pēc aplausiem mēģina noteikt, pie kura ir ģurņiks. Ja viņš ar trim reizēm atmin, viņa komanda saņem punktu un ir iespēja izvilkt vienu no sešiem puzzles gabaliņiem. No katras komandas startē trīs dalībnieki, bet finālā visi saliek puzzle – informāciju par nēģi. Visi to noklausās.

Uzdevums. Komandām izdala karodziņus. Seko jautājumi. Pareizās atbildes tiek saskaitītas. Uzvar un punktu gūst tā komandai, kurai ir vairāk pacelto karodziņu.

4. Ciemos pie līdakas.

Uzdevums – spēle ar skriešanu. Viens ir līdaka. Tas ir savā mājā – zālēs. Bērni atrodas noteiktā attālumā. Seko jautājums, cik pulkstenis? Ja atbilde ir divi, tad bērniem jāiet divus soļus tuvāk. Tāpat izspēlē vēlreiz, kamēr līdaka saka – pusdienas laiks, tad līdaka dodas medībās un vienu bērnu cenšas noķert. Kuram pieskaras, tas nonāk līdakas vēderā – mājā.

Uzdevums 'Klusie telefoni'. Uzdošu jautājumu par līdakām. At bildi pasaku klusi ausī. Uzvar tā komanda, kura pareizi nodos atbildi līdz galam. Par pareizu atbildi punkts. Cits variants – mēmais šovs par līdaku.

5. Pazīsti augus.

Uzdevums. Noteiktā teritorijā, ieskaitot izstādes telpu, jo tur ir mitrāju augi, jāatrod darba lapā norādītie augi. Pie vajadzīgās pieturas atrodas zīmogs un attiecīgi pretī darba lapā jāatzīmē atrastie augi, piemēram pelašķis, vaivariņš. Uz 4 – 5 bērniem ir viena darba lapa. Dots noteikts laiks – 10 minūtes. Saskaīta pareizās atbildes, punkts tai komandai, kurai ir vairāk pareizo atbilžu.

6. Ciemos pie dzērves.

Uzdevums. Divas komandas. Katram rokās knaģis. Traukā 10 dzērvenes. Dalībnieki izvietojas rindā. Kura komanda veiklāk dzērvenes pārvietos no viena trauka otrā.

Uzdevums 'Ko ēd dzērve?'. Divos grozos atrodas uzraksti ar dažādu pārtikas produktu nosaukumiem, tai skaitā tiem, ko ēd dzērve. Laiks 3 minūtes, izvēlēties tos, kurus ēd dzērve. Uzvar tā komanda, kura vislabāk piemeklējusi dzērves ēdienkarti.

Uzdevums. Aukla, pie kuras kāsi izkārtotas grupas dalībnieki. Ir noteikts attālumš un sarežģījumi, kas visiem kopā jāveic. Kāsis nedrīkst izjukt un saskrieties. Uzvar komanda, kura ātrāk veic uzdevumu.

7. Ciemos pie mežacūkas.

Uzdevums. Divas komandas, kurām ir vienādi smaržu maisiņi. Dalībniekiem jānosaka pareizā smarža. Uzvar komanda kura noteiktā laikā noteikusi pareizi vairāk smaržu.

Uzdevums. Priekšā avoksnājs – iezīmēta teritorija. Komandām kukuragā jāpārnes savi biedri pāri avoksnājam. Kura komanda veiklāk un bez nolaišanas zemē pārnes pāri.

Uzdevums. Medības. Pēc loterijas principa izvēlas medniekus no katras komandas. Doti šķēpi. Kuras komandas mednieki precīzāk trāpīs mežacūkai.

8. Ciemos pie spāres.

Uzdevums. Izkrāsot attēlu, kā redz spāres.

Fināls. Visiem kopā vardītes Jetes deja ar maisiem. Punktu saskaitīšana uz uzvaras balvu – konfekšu, uzlīmju vai citu balvu pasniegšana.

Ūdenssalūts – vardītes Jetes samitrināšana.

Uzdevumi var tikt mainīti vai papildināti atkarībā no grupas lieluma un darboties prasmēm. Jo katru uzdevumu var veikt ar vieglāku vai sarežģītāku grūtības pakāpi.

Nodarbība par Latvijas dzīvniekiem izmantojot āra klasi pie Meža skolas „Pauguri”

Autore: Anda Andrušaitē

Mērķis: leinteresēt un iepazīstināt bērnus un pieaugušos ar Latvijas dzīvnieku valsts dažādību.

Mērķgrupa: 1. – 12 klašu skolēni, ģimenes ar bērniem.

Laiks: 2-3 stundas

Grupu sagaida nodarbības vadītājs ar sagatavotām darba lapām un uzskates materiāliem un nodarbības aprīkojumu.

Iepazīšanās: Īsa iepazīšanās, uzvedības noteikumu sarunāšana.

Aktivitātes:

- 1. Sadalīšanās grupās.** Izmantojot kartītes: plēsīgie dzīvnieki, zālēdāji – dzīvnieki, pārnadži, putni utt.
- 2. Pārgājiens pa Līgatnes dabas taku ar dzīvnieku vērošanu un uzdevumiem.**
Uzdevums: ejot pa Līgatnes dabas taku un vērojot dzīvniekus, atzīmēt darba lapā atbildes uz jautājumiem par dzīvniekiem.
Uzdevums: noteikt, kuram dzīvniekam pieder pēdas nospiedums uz marķējuma takā un arī uz laminēta uzskates materiāla.
- 3. Uzdevums Līgatnes skatu tornī**
Dalībnieki uzkāpj skatu torni un ar līdzīgu paņemtu kompasu nosaka, kur atrodas Sigulda un Gūdu klintis Gaujas krastā. Atzīmē to darba lapā.
- 4. Uzdevums pēc pārgājiena.** Dzīvnieku parāde – mēmais šovs un dzīvnieku uzvedības atpazīšana.
- 5. Darba lapu analīze.**
- 6. Spēle zināšanu nostiprināšanai.**
Spēle ar mīkstu bumbu aplī. Visi klusām izvēlas kādu dzīvnieku un izvēlas vienu dalībnieku, kas met bumbu spēles dalībniekiem un uzdod jautājumu (ar vai?) uz kuru var atbildēt JĀ vai NĒ un min iedomāto dzīvnieku. Kad uzmin dzīvnieku, tad mainās vietām un vienojas par citu dzīvnieku un spēli turpina.

Nobeigums

Mēs, projekta 'Atpakaļ dabā' darba grupa, ceram, ka šī rokasgrāmata rosinās Jūs doties dabā un palīdzēs mācību procesu padarīt interesantāku un radošāku, izmantojot dabu un āra nodarbības kā neizsmeļamu iespēju vides izglītībā.

Projekta 'Atpakaļ dabā' jeb '*Back to nature*' mērķis ir ar dažādiem vides izglītības pasākumiem sekmēt sabiedrības interesi par dabas aizsardzības jautājumiem. Projektā ir apvienojušās piecas pieredzējušas dabas aizsardzības organizācijas – Gaujas nacionālā parka fonds, Ķemeru nacionālā parka administrācija, Tartu Vides izglītības centrs, Polvas – Valgas – Veru reģiona Valsts dabas aizsardzības centrs, kā arī Peipsi (Peipusa) pārrobežu sadarbības centrs. Projekts tiek īstenots Igaunijas – Latvijas Pārrobežu sadarbības programmas ietvaros, kuras mērķis ir veicināt teritoriju ilgtspējīgu attīstību, panākot saskaņotu pieeju ekonomiskai, sociālai un vides attīstībai, lai tajā iesaistītu vietējos iedzīvotājus.

Projekta ietvaros rīkoti pasākumi, semināri, pieredzes apmaiņas braucieni, izstādes un nometnes, ko papildina dažāda veida mācību materiāli par reģionam raksturīgajiem mitrājiem. DVD palīdzēs atklāt sīkspārņu pasauli, augu un dzīvnieku sugu noteicējs atklās Gaujas senlejas burvību, pasaku grāmata ievedīs mitrāju valstībā, mitrāju tematikai veltītā izstāde iepazīstina ar mitrāju pasaules vērtībām, izveidotās darba lapas ļauj iepazīt dabu daudzveidīgāk.

Mēs aicinām ikvienu doties dabā, iepazīt dabas daudzveidību, ieelpot pilnu krūti svaiga gaisa, pilnveidot sevi un sajūst sevi kā dabas daļu!

Dosimies dabā! Pievienojies!

Igaunijas – Latvijas sadarbības projekta „Atpakaļ dabā!” darba grupa

Literatūras avoti

Stabiņš, J. Skolotāja misija. Rīga: Raka, 2001.

Ķestere, I. Pedagoģijas vēsture. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005.

Pliners, J. Buhvalovs, V. Skolas izglītojošā vide. SIA Izglītības solji, 2002.

Lieģeniece, D. Kopveseluma pieeja audzināšanā. Rīga: Raka, 1999.

Albrehta, D. Pētīšanas metodes pedagoģijā. Rīga: "Mācību grāmata", 1998.

Geidžs N. L., Berliners D.C. Pedagoģiskā psiholoģija. Tulkojums latviešu valodā. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.

Špona, A., Čehlova, Z. Pētniecība pedagoģijā. Rīga: Raka, 2004.

Zelmenis V. Īss pedagoģijas kurss: Pedagogiem pašizglītbai. Rīga, Zvaigzne ABC, 1991.

Žogla, I. Didaktikas teorētiskie pamati. Rīga: Raka, 2001.

Bērniem draudzīga skola. Pieejams: <http://www.bm.gov.lv>

Ēdienu receptes iegūtas pašu pieredzes rezultātā, kā arī meklējot jaunas ierosmes internetā un recepšu žurnālos.

Ārvalstu literatūras avoti

Children in the Outdoors – A literature review, Dr. Sarah-Anne Muñoz Sustainable Development Research Centre, Horizon Scotland, The Enterprise Park, Forres, IV36 2AB, © SDRC 2009.

EQFOA – EU Standards for Outdoor Animators – INDUSTRY OCCUPATIONAL MAP for the OUTDOOR SECTOR, English version, Ref : EQFOA - UK/06/B/F/PP-162_622, © 2006 Leonardo EQF Outdoor Animators.

COPE. Children, Outdoor, Participation, Environment. A Guide on How to Engage Children in Issues Regarding Health, Nature, Environmental Problems and Outdoor Life. Tema Nord 2007:586; © Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2007, ISBN 978-92-893-1580-7, Print: Saloprint A/S, Copenhagen, 2008.

© **Fotogrāfijas no Gaujas NP administrācijas arhīva.**

Pielikumi

Pielikums Nr.1

Aptaujas apkopojums

Labdien!

Igaunijas - Latvijas Programmas projekta „*Back to Nature*” jeb „*Atpakaļ dabā!*” ietvaros Gaujas NP Līgatnes dabas takās uzbūvēta āra klase. Lai izveidotu āra klases rokasgrāmatu, lūdzam Jums sniegt atbildes uz sekojošiem jautājumiem.

Vispārīga informācija

Aptaujā piedalās 11 respondenti.

No 11 aptaujātajiem respondentiem 3 norāda, ka izglītības iestādē ir āra klase, kaut arī nosacīta.

1. Cik bieži Jūs izmantojat āra klasi realizējot izglītības programmu?

2 respondenti norāda, ka āra klasi izmanto aptuveni vienu reizi mēnesī, un divas atbildes, ka āra klasi izmanto retāk nekā reizi mēnesī.

2. Nosauciet vismaz trīs iemeslus, kāpēc vajadzīga/svarīga āra klase?

Lai būtu tuvāk dabai – 4 atbildes

Lai dažādotu mācību metodes – 4 atbildes

Cita vide – 4 atbildes

Lai sasaistītu teoriju ar praksi, ar dzīvo dabu – 3 atbildes

Mācību motivācijai – 3 atbildes

Iespēja par dabu mācīties dabā – 3 atbildes

Praktiskām nodarbībām – 2 atbildes

Lai veiktu novērojumus dabā; praktiskas nodarbības paliek atmiņā labāk

Lai zīmētu dabā, organizētu plenērus; iespēja izmantot speciālu aprīkojumu;

Lai veicinātu veselīgu dzīves veidu ieinteresētības radīšanai.

3. Kā Jūs lietojat/izmantojat āra klasi? (vairākas atbildes iespējas)

Mācību darbā – 7 atbildes

Brīvā laika pavadīšanas nolūkos – 5 atbildes

Citi iemesli (nosauciet) – projekta darbiem, praktiskiem darbiem, ārpusstundu pasākumiem, draugu un ciemiņu uzņemšanai.

4. Ko āra klase dod bērniem?

Iespēju darboties citā vidē – 3 atbildes

Sajust dabas tuvumu – 3 atbildes

Iespēju brīvāk darboties – 2 atbildes

Interesi par dabu un dabas procesiem – 2 atbildes

Izmantot citas, mazāk tradicionālas mācību metodes; pētnieciskās iemaņas,

iespēju izmantot dabas materiālus; saskatīt dabas krāsas, gaismas, toņus;

saklausīt dabas skaņas – putnus, dzīvniekus, kukaiņus; veikt tiešos novērojumus

dabiskā vidē; veicina radošumu; ceļ pašvērtējumu; veicina sadarbību ar klases

biedriem; iespēju praktiski darboties.

5. Kā nodarbības āra klasē iespaido bērnu uzvedību?

Atraisās, jūtas brīvāk – 4 atbildes

Pozitīvi, ja nodarbība interesanta un rūpīgi sagatavota – 4 atbildes

Reizēm kļūst nevaldāmi; spoža karsta saule reizēm traucē; skudras, piemēram, traucē; kļūst aktīvāki; sarunājas skaļi; iedod stimulu piedalīties; jauni apstākļi disciplinē.

6. Kādas mācību metodes izmantojat nodarbībās āra klasē?

Novērojumus – 6 atbildes

Pētnieciskos darbus – 4 atbildes

Interaktīvas – 3 atbildes

Izziņas – 2 atbildes

Spēles – 2 atbildes

Salīdzināšanu; praktiskos darbus; ilglaicīgos novērojumus; noteicējus; praktiskos demonstrējumus; grupu darbu; dabas materiālu vākšanu nodarbībai; krāsu paletes vākšanu no dabas materiāliem; diskusijas; loto; testus; ekskursijas.

7. Ar kādiem materiāliem strādājat āra klases nodarbībās?

Dabas materiāliem – 7 atbildes

Apkārtņē atrodamiem – 3 atbildes

Darba lapām – 2 atbildes

Ainavas; augu, dzīvnieku noteicējiem; apkārtnes; topogrāfiskām kartēm; kompass; mīklas par dabu; darbarīki un stādāmais materiāls, sēklas.

8. Kāda veida problēmas var rasties organizējot mācību darbu āra klasē?

Disciplīnas problēmas – 2 atbildes

Koncentrēšanās, uzmanības problēmas – 2 atbildes

Laika apstākļi – 2 atbildes

Visu dalībnieku iesaistīšana un nodarbināšana; pētniecisko ierīču trūkums; āra klases labiekārtošana nodarbībai; precizitāte jāievēro nodarbības plānošanā; ierobežots nodarbības laika limits; laika patēriņš ceļam uz un no āra klases jāieplāno; garāmgājēju uzvedība; noteikti vajadzīga nodarbības vadītāja klātbūtne; jānorāda precīza nodarbības teritorija; jāievēro, jāpārrunā drošības noteikumi, lai neapdraud sevi un citus; skolēnu vēlme rīkoties ekstrēmi, pārgalvīgi; pārāk liels skolēnu skaits; nepiemērots apģērbs un apavi.

9. Kā Jūs vērtējat kamīna nozīmi un pielietojumu āra klasē?

Pozitīvi – 8 atbildes

Siltumam – 4 atbildes

Uguns nomierina – 2 atbildes

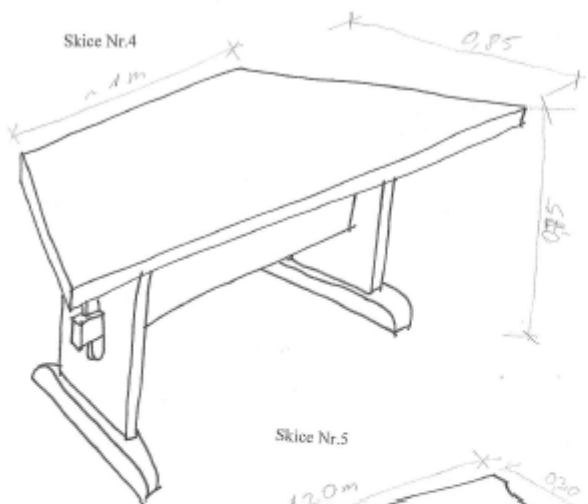
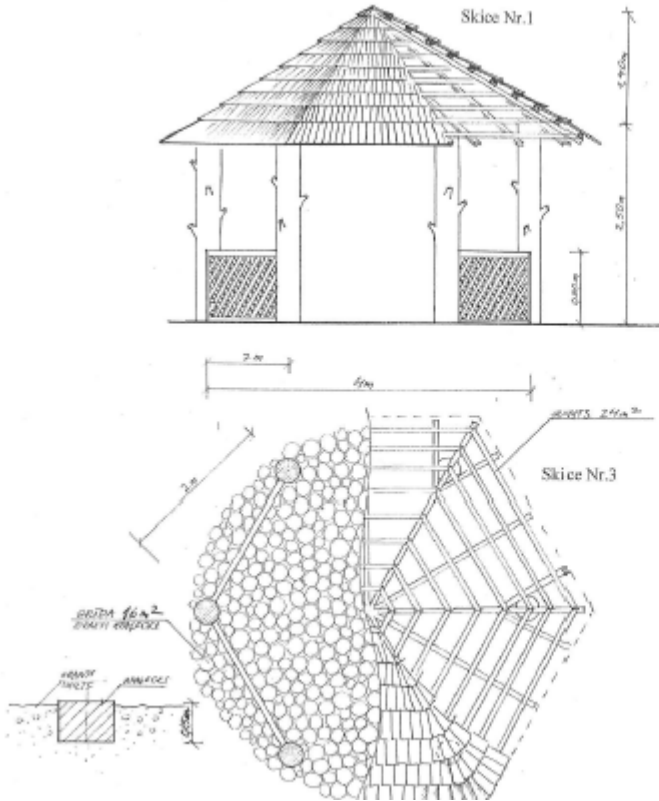
Romantiski; mājīgi; silta tēja var tapt; piknikam; desiņu cepšanai; nodarbības vai pasākuma noslēgumam; var izmantot runājot par uguns tēmām, malku, alternatīvu kurināmo; uguns iedvesmo; uguns satuvina.

Paldies par dalību aptaujā!

Aptaujas rezultāti tiks apkopoti un izmantoti veidojot „Āra klases rokasgrāmatu”.

Pielikums Nr.2

Pielikums Nr.2
Gaujas NP fonda 30. 07. 2009.
Publiskā iepirkuma paziņojumam

Pielikums Nr.3
Gaujas NP fonda 30. 07. 2009.
Publiskā iepirkuma paziņojumam

